

דף כב

לז. א. מה דינה של תערובת קמצים של שתי מנחות, או קומץ שנתערב במנחה שעולה כליל לאשים?
ב. אלו כללים בדיני ביטול ניתן ללמוד מתערובת דם הפר ודם השעיר ביום הכיפורים?

א. תערובת קמצים, וכן תערובת קומץ במנחה שעולה כולה למזבח – הכל כשר.
היתה אחת מהן בלילתה עבה ואחת רכה, כגון מנחת גדבה שיש בה לוג שמן בעשרון סולת, שנתערבה עם מנחת נסכים שיש בה שלשה לוגין שמן לעשרון – רבי יהודה פוסל (שתיהן. רש"י ותוס'), מפני שבולעות זו מזו (נמצאת זו חסרה ממדת שמנה וזו מרובה מדי. עפ"י רש"י ותוס'). ויש סוברים שרק אחת מהן פסולה. ע' שטמ"ק אות ג; תוס' להלן כג. ד"ה חרב). [ואעפ"י שלדבריו מין במינו אינו בטל, כאן השמן של המנחה האחת בטל בסולת המנחה האחרת, שרואים את מינו (השמן) כמי שאינו, ובטל בשאינו מינו].
הלכה כחכמים המכשירים בכל אופן [מפני שהעולים אינם מבטלים זה את זה אפילו מין בשאינו מינו, הלכך לא נתבטל השמן בסולת והרי הוא שייך למנחתו בכל מקום שהוא שם. מפרשים]. ויקטיר הכל כאחד (רמב"ם פסולי המוקדשין יא, כח). יש מפרשים בדוקא מקטירים יחדיו (עפ"י ל"ה) וי"מ לאו דוקא (עפ"י חו"א).

ב. הדבר ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר, ואעפ"כ קראתו תורה דם השעיר – מכאן למדו חכמים שהעולין (-למזבח) אינם מבטלין זה את זה (ואפילו מין בשאינו מינו. כן מבואר מהסוגיא. זבח תודה). ואילו ר' יהודה למד מכאן שמין במינו אינו בטל (אפילו אינם עולין על המזבח).
א. יש אומרים שלא אמר רבי יהודה אלא בתערובת לח בלח, אבל יבש ביבש – בטל (עתוס').
ב. הלכה כחכמים שהעולין אינם מבטלין זה את זה. (ויש דרשות נוספות להלכה זו. ע' בזבחים פא).
בספר בית הלוי (ח"ב לה, ה) צידד שאפילו לדעת רבי יהודה שהעולין מבטלין זה את זה (בשאינו-מינו) – דוקא לח בלח, אבל תערובת חתיכות, י"ל שמדרבנן אינו בטל מפני חשיבותו.
ולענין תערובת מין במינו, לדעת רוב הפוסקים – בטל. ורש"י פסק כרבי יהודה (ע"ע בע"ז סו עג-עד; חולין צז-צח).

דף כג

לח. א. קומץ של מנחת חוטא שניתן בו שמן, מה דינו? ומה הדין כשניתן השמן קודם הקמיצה?
ב. מהו היחס שבין השמן לסולת במנחת נסכי הפרים, האילים והכבשים?
ג. מנחת פרים שנתערבה במנחת הכבשים או במנחת האילים – מה דינם?
ד. קומץ שנמצא שמנו על עצים – מה דינו?

א. קומץ מנחת חוטא שניתן בו שמן; רבי יוחנן אמר: פסול, שהרי אמרה תורה לא ישים עליה שמן. וריש לקיש מכשיר, שלדעתו אף לכתחילה משכשכים אותו בלוג כדי לשמנו. ואוהרת התורה – שלא יקבע לה שמן כחברותיה, כלומר: קודם הקמיצה [וגם אסור לשכשכנו אז. תוס' נד.], אבל לאחר הקמיצה, אם שמנה קצת (רש"י) – כשר.
א. מה שכתב רש"י 'קצת', אולי כוונתו לאפוקי שמן שרבה על הסולת, כי אז הריהו מבטלו. (וע' שפ"א).

בקרן אורה (להלן נט): צידד לפרש שלריש לקיש לא נאסר אלא לוג שמן, כחברותיה, וזה אסור אפילו בקומץ. לא התיר ר"ל אלא שמן מועט. ומ"מ לפני הקמיצה גם זה אסור שהרי צריכה להיות 'חריבה'. ואולם כתב שמרש"י כאן אין במשמע כן.
 ב. הלכה כר' יוחנן (רמב"ם פסוה"מ יא, ז).

ב. בפריים ובאילים יחס השמן לסולת הוא שני לוגים לכל עשרון; שלשה עשרונים לפר וששה לוגים שמן, שני עשרונים לאיל וארבעה לוגים שמן. (בנפח, יחס השמן לסולת הוא כ-27 אחוז). בכבשים, יחס השמן לסולת: שלשה לוגים לעשרון (כ-41 אחוז).

ג. מנחת פרים או מנחת אילים שנתערבה במנחת הכבשים; לדברי חכמים – יקרבו, ולברי רבי יהודה לא יקרבו, שזו עבה וזו רכה. אבל מנחת פרים שנתערבה בשל אילים – לדברי הכל יקרבו, שבלילה אחת להם.

ד. קומץ ששמנו מוצה על גבי עצים – נסתפק רבא בדבר, האם חיבורי עולים כעולים דמו אם לאו. ועלה ב'תיקו'; –

לפירוש אחד ברש"י, הספק הוא כשיקריב הקומץ על השמן שעל העצים, האם נחשבים כמחוברים וכשר, אם לאו. (ושונה זה מכל הקטרת קומץ על המזבח שאין לפסול משום חסרון שמן – כי כך היא הקטרתו, משא"כ כאן שהשמן נתמצה קודם שהניחו על גבי המזבח. עפ"י מרכבת המשנה פסוה"מ יג, יז).

לפירוש שני, הספק הוא האם צריך להקטיר גם את העצים עם הקומץ, שאם לא יקטירם – נחשב הקומץ כחסר, או שמא אין מיצוי השמן מחשיבו כחסר.

לפירוש התוס' מדובר כשחלק מן השמן נבלע בתוך העצים וחלקו על גביהם, והשאלה היא האם הבלוע נחשב כמחובר לחלק שבחוץ.

ויש מפרשים שהספק האם העצים [שנקראים 'חיבורי עולים'] נידונים כ'עולים' ולכך אינם מבטלים את השמן שבתוכם, או שמא לאו כעולים דמו ומבטלים את השמן הבלוע בהם והרי הקומץ חסר שמנו (עפ"י שיטמ"ק. וקרוב לזה בראב"ד – שאם העצים לאו כעולים נחסר מהשמן מפני שאינו מחובר לקומץ).

א. רבנו גרשום כתב 'עצים' – של מזבח. ומבואר בחזון איש (כט, יב) שהוא הדין בעצי חולין, הלא בידו להקדישו לעצי מערכה.

ב. לרמב"ם גרסה אחרת היתה לו בגמרא, שמיצה שמנו על העצם (וע' מרכבת המשנה ואבן האזל פסוה"מ יג; חו"א כט, יג; שלמי שמעון סי' כח).

לט. מה דין התערבות דלהלן?

א. שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו.

ב. קומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה.

ג. קומץ שנתערב בשירים.

ד. חתיכת נבילה בשתי חתיכות שחוטה.

ה. חתיכת שחוטה בשתי חתיכות נבילה.

א. שתי מנחות שלא נקמצו, שנתערבו; אם יכול לקמוץ מכל אחת בפני עצמה – כשרות, ואם לאו – פסולות. אם אין יכול לקמוץ אלא מאחת מהן – נראה שלא יקמוץ, שהרי א"א לאכול את שיריה מפני התערבות, והוי כנטמאו שיריה דלהלן כו. (עפ"י זבח תודה). אך לפי"ז אם כוית משיריה אינו מעורב

שאלות ותשובות לסיכום – מנחות ח"א

וניתן לאכלו – יקמוץ. ואילו החזו"א (כט, כג) חולק וסובר שזה שנאסר משום תערובת, אינו נידון כנטמא.

ב. קומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה – לא יקטיר, לא את התערובת כולה וגם לא יקמוץ ויקטיר (רש"י).
ואם הקטיר – זו שנמקצה עולה לבעלים, והאחרת – אינה עולה, שהרי מחוסרת קמיצה.
לשיטת רבי אליעזר (ע' משנה זבחים עז ועוד) – יקטיר הכל, והמנחה שאינה קמוצה תהא כעצים
(עפ"י תוס' סוטה כג. ד"ה דמסיק).

ג. קומץ שנתערב בשירים, בין של אותה מנחה בין של חברתה – לא יקטיר (שהקטרת שיריים באזהרה).
ואם הקטירם – עולה לבעלים.
שירים שנתערבו בשירים – אין בדבר עיכוב כלל. (וכתבו המפרשים שט"ס יש בדברי הרמב"ם בזה
– ע' קרן אורה וזבח תודה).

ד. נבילה שנתערבה בשחוטה; לדברי חכמים – בטילה חד בתרי, הלכך הנוגע בכל אחת טהור משום נבילה
[אבל הנושאם – טמא. עפ"י בכורות כג].
לדברי רבי יהודה שאמר מין במינו אינו בטל – נחלקו אמוראים לשיטת רבי חייא; לדברי רב חסדא בטלה,
שנידונית כתערובת מין בשאינו מינו, כי הקובע לענין זה הוא הדבר המבטל, והרי אי אפשר לשחוטה
שתעשה נבלה לטמא טומאת נבלות. ולדברי רבי חנינא אינה בטלה, שנחשבת כתערובת מין במינו לפי
שהולכים אחר ה'בטל', והרי אפשר לנבילה שתעשה כשחוטה לטהר, ע"י עיפוש. הלכך הנוגע בהן ברשות
היחיד – טמא, וברשות הרבים טהור (תוס').

ה. שחוטה בנבילה; לחכמים בטילה. לרבי יהודה [אליבא דרבי חייא] – לרב חסדא אינה בטילה (ובספק מגע
ברשות הרבים – טהור (תוס'). ורש"י סתם וכתב שאם נגעה תרומה באת מהן – אינה נאכלת ואינה נשרפת). ולרבי
חנינא – בטילה.
הרמב"ם (אבות הטומאות א, יז) פסק כרב חסדא, הגם שפוסק מין במינו בטל. והראב"ד השיגו.

מ. א. מהי השאלה 'בתר בטל אזלינן' או 'בתר מבטל אזלינן'?

ב. מדוע אין קיים דין 'ביטול' בשירי מנחה שנתערבו עם מנחה אחרת, וכן בתערובת קומץ בשירים?

א. כנזכר, נידון 'בתר בטל אזלינן' או 'בתר מבטל' ענינו בהגדרת התערובת כ'מין במינו' או 'מין בשאינו
מינו' ואליבא דרבי יהודה שאמר מין במינו לא בטל; כפי המבואר מדברי רבי חייא בברייתא, הגדרת 'מינו'
לענין זה אינה מציאותית גרידא, אלא רק דבר שיכול להשתוות בדיון למין השני הריהו נחשב 'מינו'
[שעל כן אמר שחוטה ונבילה בטילות זו בזו, הגם ששתיהן מין בשר אחד]. והשאלה היא כאשר רק אחד
מחלקי התערובת יכול להשתנות בדינו ולהשתוות לשני, אבל השני אינו יכול להשתוות לו – לדעה אחת
הקובע בזה הוא הדבר הבטל, שאם הוא יכול להיות כמבטל אינו בטל, ואם אינו יכול – בטל. ולדעה
האחרת הקובע הוא המבטל, אם יכול להיות כבטל אם לאו.

א. מדברי הרמב"ם נראה שפירש הנידון אף לחכמים שמין במינו בטל, ולענין תורת ביטול
בטומאה וטהרה, שאם יכול להיות כמותו, רק אז יש בו דין 'ביטול' (עפ"י מפרשים).
ב. מבואר בתוס' שבכגון תערובת דם פר ודם שער, כיון שמעורבים כאחד ונותנים מהם מתנה,
הרי הם 'מין במינו' כאילו אפשר להיות זה כזה.